

Grand Rabbi CH. J. L. AUERBACH

Rosh Yeshivath **SHAAR HASHAMAIM**

Author of CHACHAM LEW and RILBACH

in **JERUSALEM, Israel**

חיים יהודא ליב אויערבאך

ראש ישיבת "שער השמים"

דומ"ץ, ומא"ס "חכם לב" ותשובות מהר"ל ב"ח

בעיה"ק ירושלם חובבי"א

ב"ה ירושלם ת"ו. כ"א אדר ה'תש"ס

הוד מע"כ הגאון האדיר ציט"ע
מרן יצחק אייזיק הלוי הרצ"ג שליט"א
רב ראשי לישראל.

אחדשה"ס,

רק היום בבא השמש של הדר"ג לשאול ממני את הספר "דרכי תשובה"
נזכרו בני ביתי והודיעוני שבעת שהותי בת"א בשבוע שעבר הוחזר לי
מהדר"ג הספר אדרת אליהו בצרוף תשובה מכבודו אלי.

ועתה כשעיינתי בדברי הדר"ג חשתי ולא התמהמתי להשיבו, בראותי
את השגותיו הרבים על הנ"ל שהי' גאון ומקובל אלקי, אמרתי לתרץ את
דבריו הקדושים מהשגות הדר"ג.

דהנה לכאורה יש להוסיף תמיהה על בעל האדרת אליהו דכתב וז"ל
דומיא דשותפות גוי בבהמה אפילו באזנה דפוטר מן הבכורה כדתנן
בבכורות ולכן אף אם מצוה מחמת מיתה שירש בנו כל הנכסים הנז"ל לא
עשה כלום דאינו יכול להורישו אלא מה שהוא שלו ולא מה שאינו שלו
אלא יחלקו זה בין הבן והבת בדיניהם זה הוא הנלעג"ד עכ"ל.

ותמוה ההשואנה הזו לפסוק בבכור והילפותא מזה לגדון דידן,
דהא בבכור אמרה התורה דאם יש לגוי אפילו שותפות כל שהוא בבכור
שוב אינו חייב בבכורה, מה שא"כ כאן דהנכסים שייכים לאב ואף דנאמר
דיש לגוי חלק משהו בנכסים בכ"ז זה אינו יכול להפקיע את הזכות שיש
לאב להוריש לבן כי הלא שלו הם, ואין כאן פסוק מיוחד מהתורה שיאמר
דבאופן כזה מאבד האב את הזכות להוריש.

ועוד תמוה דדרכו של ב על האדרת לקצר ולדייק בלשונו אף
בלשון השאלה, וכאן האריך למותר בלשון השאלה, בז"ל יהודי אחד
קנה כלומר לקח בנין לו משר העיר בית אחד בעדו וזרע זרעו ופורע
בעדו למלך דהיינו לשר העיר סך מה בעדו לכל שנה אבל הוא יכול
לקנות ולסתור בו כרצונו עכ"ל, וזה מיותר, דפשוט הוא דהיכא שקנה
הוא קנין עולם לו ולזרעו וכו' ומה לו לפרט את כל זה, אלא מזה
מוכח דבעל האדרת מיירי בקניית טוב נכסים שאת מהותם נבאר.

דהנה בזמן שלטון התורכים בארצנו וכן נמשך בפמן המנדט
היו שני סוגי נכסי דלא ניירי שזכות הבעלות של הקונה עליהם שונה.

א. קרקע "מירי"

ב. קרקע "מולק"

פירש קרקע מירי יש לממשלה זכות הבעלות עליה להלכה אבל לא למעשה
שזהו זכות השמוש בכל האופנים שזהו שיך רק למחזיק בה ואת זה הוא
יכול למכור זכות זה בקרקע מירי מרשה לו לבנות ולסתור על הקרקע
זו וכן להוריש לזרעו וזרעו לזרע זרעו, רק במקרה שלא השאיר זרע
עוברת קרקע זו לרשות הממשלה, אבל אין בכחו להקדיש קרקע מירי,
וכן אינו יכול להוריש כולה ליורש אחד ולהעבירה מאחר, ומעלה מס
על קרקע זו בכל שנה. בקושאן (סטר המכר) מכירת קרקע זו מפורש
שקרקע זו קרקע מירי ז"א קרקע הממשלה.

קרקע מולק היא שייכת לגמרי לבעליה. הוא יכול להקדיש ולעשות
בה כרצונו ואין לממשלה כל זכות בעלות עליה.

ועכשיו לבעל האדמת דהוא מיירי בקרקע מירי ולכן הוצרך
להדגיש שקרקע זו למרות שיש לממשלה זכות בה בכ"ז עוברת היא לזרעו
ולזרע זרעו והוא קונה אותה משר העיר לסתור ולבנות בה כרצונו,
ולכן הדגיש גם שקונה אותה משר העיר דמזה הכל מוכח דמיירי בקרקע
מירי וזהו הוי קנין זמני דהוי כקנין הגוף כמו שכתב הר"ן בנדריים
דרך כ"ט, והוי שותפות ממש עם הממשלה דלה שיך הגוף, ולכן משה
את זה לשותפות בבכור, אלא דסם הוא מחמת בזירת הכתוב, וכן מחמת
המציאות.

והוי כאילו השר מכר לו על תנאי מפורש שבתו תירש בשוה לבן,
כי אין לו כל זכות וכח להעבירה ממנה כי קרקע מירי היא וזכות הבת
בחיי אביה ברגע שקנאה, והוי כנותן לה מחיים ולא בתורת ירושה, כי
על תנאי זה מכר לו השר, ועל צוואת אין למוריש כל זכות וכח, ולכן
מסיים וקאמר הבא מחמת עכויים הוי כעכויים, כי העכויים התנה עמו בעת
מכירת הפירות של קרקע זו המכונה מירי שלא יעבירה לאחר ושלא
יקדישנה וכל שלא יפלה בין בת לבן בירושה כי זהו חוק המירי והוי
כתנאי במסון דקיים, ואע"פ דפסק הרמב"ם בפ"ו מנחלות ה"א דבירושה
אעפ"י דהוי מסון בכ"ז אין תנאי מועיל בה כי כתיב חוקת משפט, זהו רק
אם הוא בעצמו מתנה, אבל אם אחר הנותן מתנה מהני ובפרט כאן דגוי
מתנה דמהני.

THEY WERE THE FIRST TO BE SEEN BY THE
EYES OF THE MEN WHO WERE ON THE
SHORE.

THEY WERE THE FIRST TO BE SEEN BY THE
EYES OF THE MEN WHO WERE ON THE
SHORE.

THEY WERE THE FIRST TO BE SEEN BY THE
EYES OF THE MEN WHO WERE ON THE
SHORE.

THEY WERE THE FIRST TO BE SEEN BY THE
EYES OF THE MEN WHO WERE ON THE
SHORE.

THEY WERE THE FIRST TO BE SEEN BY THE
EYES OF THE MEN WHO WERE ON THE
SHORE.

THEY WERE THE FIRST TO BE SEEN BY THE
EYES OF THE MEN WHO WERE ON THE
SHORE.

ועוד דכאן התנאי הוא בעת הקניה ולא בעת שמנחיל שרק אז לא מהני, אבל לא כמקרה דידן. הגע עצמן אלו ישראל מכר לחברו על תנאי כזה ודאי היה מועיל כי בעת המכירה אין עדיין והתנחלתם שלא מועיל בו תנאי, וכ"ש כאן דהוי גם דינא דמלכותא דודאי מועיל.

ומעתה צדקו דבריו של בעל האדרת המביא לכאן את הפסוק ודרשו את שלום העיר הכונה שאנו מחויבים להיות אזרחים נאמנים למלך ולסמור את חוקיו הנוגעים לקרקעותיו המכונים מירי. ולפי מה שהסברנו נוטים הדברים שהבת זכתה בחלקה גם מהתורה והבן הלוקח ממנה את חלק ללא ותור מצדה נכנס באסור גזל.

סמוכים לדברינו מצאתי בתשובת בני אברהם חאסון בחו"מ סי' וז"ל: הדבר ברור שזכה שמעון במקחו מטעם הוקוף (נכסי הקדש של המושלמים) דע"מ כן מכרהו דאם לא יסאר בן או בת שיחזיר הקרקע להוקוף וכמו שכתב מהר"י הלוי בספר דבר משה סי' ק' ומינא לפי"ז דהקרקע שייכת להמלך ואף שאין למלך שום הנאה איכא ע"כ דדמ"ר היא בנוגע קצת להנהגת מדינתו ועמו, הגם כי אין הנאה למלך כ"ע ס"ל דדמ"ר וכן נראה לדקדק מדברי הרב פ"מ ח"א סי' ט"ל עכ"ל ועיי"ש.

חזינן מכאן דקרקע וקוף שקרקע מירי מסוג זו כל מי שקונה אותה על תנאי קונה אותה וקיים וזכה בה שמעון הנ"ל זכתה בה הבת.

מעתה בנידון דידן אין מה לפקפק ושייך דינא דמלכותא כי כאן יש גם הנאה למלך שהנשים היהודיות יסארו במלכותו ולא יחרוב הישוב היהודי במדינתו ע"כ שלא מקפה זכותה בירושה ודואג עבורם, כי אילו לא היתה נוסלת שוה לבן היתה מהגרת מארצו ומשפיע על אביו שלא יקנה קרקע במדינת מלך זה ויהגר ממנה, וכן אין רוצה המלך שידברו עליו שמפלה בין גזע לגזע ולכן מחייב הוא שגם הנשים היהודיות ירשו שוה לבן ונהנה מכך, וכמו שהזכרתי מזה בתשובתי על ירושת הבת עיי"ש.

והוי זה דומה ממש לתשובת הראש כלל י"א והוי כגוי שמכר את השדה לישראל דהוי בא ~~א~~ מכחו, כי הקרקע שייכת גם לגוי ורוצה הוא בקיומה וישובה.

וכן מה שהדרי"ג מקשה בסעיף ב' וז"ל: מה שהוא רוצה להשוות את דעתו לדעת מהר"ק שורש קפ"ח שכאן יש הנאה למלך אינו מובן שהכונה היא הנאנה למלך בחוק עצמו היינו שע"י שאין מקיימים את החוק הזה, המלך מפסיד ושע"י שמקיימין אותו הוא מרויח אבל בנדון שלו לא שייך זה כי מה איכפת לו למלך אם הבת לא תירש כלום יקבל את כל השכירות את המס מהבן עכ"ל הדרי"ג.

לפי מה שהסברנו גם כאן מפסקד המלך אם לא ניתן לבת את חלקה
כי היא תברור אחריה עזיבת ארץ מלכותו וכנ"ל וכן יפסיד מס גולגולת
עיי"כ שיעזבו את ארץ מלכותו ותצאנה מהחוק המפלה.

וגם קושימו בסעיף ג' דמקשה על הראי' מתשובת הראש כלל י"א
כי כאן כל זמן שיש זרע זרעו אין למלך עסק בזה, גיי"כ אינה קושיא,
כי יש לו עסק בזה שיש לו זרע זרעו שלא יהיה הפליה בזרע וכנ"ל
שה מביא גם להתנגשות בחוקי מדינות אחרות הנותנות לבת שוה לבן
ללא הבדל דת וגזע וככל הנ"ל.

אחרי במרי תשובתי זו מצאתי לנכון להעתיק את תשובת בעל
האדרת אליהו הנ"ל אות באות ישן שהספר אינו מצוי ובכדי שהדבר
יהיה יותר מבורר אני מעתקו:

שאלה כ"ג יהודי אחד קנה כלומר לקח בגין לו מסר העיר
בית אחד בעדו וזרעו וזרעו וזרעו בעדו למלך והיינו
לשר העיר סך מה בעדה לכל שנה אבל הוא יכול לבנות ולסתור
בו כרצונו והלוקח עצמו נפטר לבית עולמו והניח בן ובת
שדיניהם הבת יורשת עם הבן הנ"ל ובדיניהם הבן יורש כל
נכסי אביו ולא הבת אחר מי נלך אחרי דיננו כי ~~הפסד~~ ~~הפסד~~
~~כל~~ ~~הפסד~~ ~~הפסד~~ מאניהם ישראל ירשו והם ישראלים או אחרי
משפטי שר העיר ודיניו כי הוא מולך במקום ההוא:

תשובה ידוע הוא מאי דכתיב בירמיה ודדשו את שלום
העיר ואת מלכה שצריך לעולם לדרוש שלום המלך ולהסות אחרי
דבריו וכן אמר שלמה אני פי מלך שמור שצריך שישמור מה
שיוצ' מפי המלך ובש"ס ב"ק דף י"ג אמר שמואל דינא דמלכותא
דינא ~~הפסד~~ ~~הפסד~~ ~~הפסד~~ והרמב"ם בפ"ה מה' גזלה סעיף י"א כתב כללו של
דבר כל דין שיחקוק אותו המלך לכל ולא יהיה לאדם אחד בפני
עצמו אינו גזל וכן פסקו הסור ח"מ סימן שס"ט והשו"ע באותו
סימן אמת הוא כי מהרי"ק חולק בדין דינא דמלכותא בשורש
קפ"ח בין דין שהוא להנאת המלך לדין שאין לו הנאה ממנו
ואמר דבאין לו הנאה ממנו אין אנו אומרים דינא דמלכותא דינא
דא"כ בטלת כל דברי תורה מפני דינא דמלכותא ולא אמרינן אותו
אלא בדאית ליה הנאה מיניה וא"כ הוא בנ"ד דשר העיר העיר הוא
מלך מדינתו ובנ"ד זה יש לו הנאה עמה ואחר זמן שיחפור אליו
לכן צריך לשמור פיו ולדון בין יורשי גיוו"ל זה בדינא דמלכותא
ותירשנו הבת עם הבן מלכ' היותו מלך דינא הכי להיות נכרי:
דהבי מבורר בב"ק פ"ג דף ג' ע"ב שישראל הקונה מגוי צריך
לדונו בדיניהם וכן פסק הרמב"ם בפ"ה מה' מכירה ונ"ל הגוי אינו
קונה בחזקה וכו' וישראל הבא מחמת גוי הרי הוא כגוי וכן פסק
הסור ח"מ ס' קצ"ד והש"ע באותו סימן ובסוף אותו סימן כתב בפ'
שאם ישראל קנה מגוי ונתחזק בקרקע כדין ישראל ובא ישראל אחר
וקנאו בדינא דמלכותא שלא כדין ישראל האחרון קנה והראשון לא
קנה, מאחר שאין קניית הראשון בדינא דמלכותא קני' והראש"ש מני
בכלל י"א כתב שיהודי שקנה מגוי חוב שיש לו על ישראל שדיני
ישראל צריכים לדון בין אלו השני יהודים על חוב זה אם באים
לפניהם בדיניהם ולא בדיני ישראל דהבא מכח גוי הרי הוא כגוי
וכ"ש בנ"ד דצריך לדונו בדיניהם מאחר דהגוי אית ליה יד בגויה
בבית זה אם מפני ~~הפסד~~ מה שלוקח ממנו בכל שנה אם מפני שחוזר

THE FIRST OF THE TWO PARTS OF THE
STORY OF THE LIFE OF THE
LORD OF THE RINGS

THE SECOND OF THE TWO PARTS OF THE
STORY OF THE LIFE OF THE
LORD OF THE RINGS

THE THIRD OF THE TWO PARTS OF THE
STORY OF THE LIFE OF THE
LORD OF THE RINGS

THE FOURTH OF THE TWO PARTS OF THE
STORY OF THE LIFE OF THE
LORD OF THE RINGS

THE FIFTH OF THE TWO PARTS OF THE
STORY OF THE LIFE OF THE
LORD OF THE RINGS

אליו כשכלה זרע זרעו של היהודי ונתיחא ליה שלא תתקלקל בית זה ולכן נפטר בינו לחבירו מדיני ישראל דומיא דשותפות גוי בבהמה אפילו באזנה דפוסר מן הבכורה כותנן בבכורות ולכן אף אם מצוה מחמת מיתה שירש בנו כל הניחול הזה לא עשה כלום דאינו יכול להורישו אלא מה שהוא שלא לא מה שאינו שלא אלא יחלקו ריווח ניהול זה בין הבן והבת בדיניהם זה הו הנלע"ד.

הצעיר עמנואל חי בלא"א אברהם ריקי
(הערה: הגאון המקובל בעל משנת חסידים)

נסיים בענין שפתחנו דהנה קושיתנו הראשונה היתה על הראיה האדרת משותפות עכו"ם בבכורה, הגם דלפי מה שבארנו סרה תמיהתנו, בכ"ז משום יגדיל תורה ויאדיר נתרצו בעור אופן.

הנה הרמ"א ביו"ד סי' רפ"ו כתב וז"ל שותפות הנכרי פוסר ממזונה וכתב עליו הש"ך בס"ק ו' וז"ל כיון דבמקצת הוא של נכרי וגם משום סכנה שלא יאמר כשפים הוא עושה וכו' הרי חזינן להדיא לענין מזונה אם הוא שותפות נכרי אף במקצת כדהדגשתו של הש"ך הוי כשותפות בכולה ופסור ממזונה כדוגמת בכור ונפטר עי"כ ממזונה דאורייתא, א"כ אפשר לומר ה"נ בדידן מאחר דיש תפיסת עכו"ם בקרקע שותפות במקצת יש בכח זה לעקור ירושה מדאורייתא.

ע"כ דברנו בקרקע מירי אבל היכא שקנה קרקע של מולק ז"א שהקרקע שייכת תמיד לקונה וזהו קנין לצמיתות עולם ואף אם לא שלם את המחיר בבת אחת אלא בכל שנה ושנה או לפרקים, ואף כ"ז שלא נגמר התשלום האחרון הוא נקרא בתורת שכירות להממשלה או שהוא בתורת מס לממשלה אז/ לכולא עלמא אף שהוא לע"ע קנין פירות בכ"ז רמרינן בזה דהוי כקנין הגוף דאף שהוא בשכירות כמבואר בח"מ ס' קמ"ב היכא דלעולם (כלומר שהוא קונה קרקע לעולם) הכול מודים דמכר הוא וההסבר לזה עיין ע"ז במשנה למלך פ"ד מהלכות מלוה ה"ד דבכהאי גוונא כולם סבירי להו אף שזהו קנין פירות בכ"ז הוי כקנין הגוף כדמוכח בר"ן גדרים דף מ"ז ועיין ע"ז בר' עקיבא איגר וכן איתא להדיא האידיוא בתשובת פנסי ח"ב סימן צ"ט ועיי"ש. א"כ בזה הוא ההבדל בין מיר למולק שפירי הוא קנין פירות מפני שהקרקע שייכת לבעלות הממשלה ובפרט שפוסר בשטר המכר שזה מירי א"כ בעלות של הממשלה ע"ז והוי רק קנין פירות אבל משא"כ בקנין של מולק אף שעדיין לא נקמרו התשלומים בכ"ז אין שותפות בבעלות של עכו"ם עליה מפני שבשטר המכר כחוב בפירוש שזה מולק (ז"א לצמיתות). כל זה נראה לפי עני"ד הגם שיש הרבה מה לפלפל בענין מזונה היכא שיש שותפות עכו"ם ולתרץ דברי הרע"א אשר חולק על הש"ך מסוגיא דיומא דף י"א מאובלי דמחוזא שפירת הרש"י ז"ל שם שרוב בני העיר ישראלים אבל אין כאן מקומו לתרץ זאת. ואסיים בברכה ושלום, חושי' אהר' לוי

THE FIRST PART OF THE BOOK IS A HISTORY OF THE
CITY OF NEW YORK FROM ITS FOUNDATION TO THE
PRESENT TIME. IT IS A HISTORY OF THE CITY
AS IT HAS BEEN, AND AS IT IS, AND AS IT
WILL BE. IT IS A HISTORY OF THE CITY
AS IT HAS BEEN, AND AS IT IS, AND AS IT
WILL BE.

THE HISTORY OF THE CITY OF NEW YORK
FROM ITS FOUNDATION TO THE PRESENT TIME

THE SECOND PART OF THE BOOK IS A HISTORY OF THE
CITY OF NEW YORK FROM ITS FOUNDATION TO THE
PRESENT TIME. IT IS A HISTORY OF THE CITY
AS IT HAS BEEN, AND AS IT IS, AND AS IT
WILL BE. IT IS A HISTORY OF THE CITY
AS IT HAS BEEN, AND AS IT IS, AND AS IT
WILL BE.

THE THIRD PART OF THE BOOK IS A HISTORY OF THE
CITY OF NEW YORK FROM ITS FOUNDATION TO THE
PRESENT TIME. IT IS A HISTORY OF THE CITY
AS IT HAS BEEN, AND AS IT IS, AND AS IT
WILL BE. IT IS A HISTORY OF THE CITY
AS IT HAS BEEN, AND AS IT IS, AND AS IT
WILL BE.

THE FOURTH PART OF THE BOOK IS A HISTORY OF THE
CITY OF NEW YORK FROM ITS FOUNDATION TO THE
PRESENT TIME. IT IS A HISTORY OF THE CITY
AS IT HAS BEEN, AND AS IT IS, AND AS IT
WILL BE. IT IS A HISTORY OF THE CITY
AS IT HAS BEEN, AND AS IT IS, AND AS IT
WILL BE.

THE FIFTH PART OF THE BOOK IS A HISTORY OF THE
CITY OF NEW YORK FROM ITS FOUNDATION TO THE
PRESENT TIME. IT IS A HISTORY OF THE CITY
AS IT HAS BEEN, AND AS IT IS, AND AS IT
WILL BE. IT IS A HISTORY OF THE CITY
AS IT HAS BEEN, AND AS IT IS, AND AS IT
WILL BE.

THE SIXTH PART OF THE BOOK IS A HISTORY OF THE
CITY OF NEW YORK FROM ITS FOUNDATION TO THE
PRESENT TIME. IT IS A HISTORY OF THE CITY
AS IT HAS BEEN, AND AS IT IS, AND AS IT
WILL BE. IT IS A HISTORY OF THE CITY
AS IT HAS BEEN, AND AS IT IS, AND AS IT
WILL BE.

Grand Rabbi CH. J. L. AUERBACH

Rosh Yeshivath **SHAAR HASHAMAIM**

Author of **CHACHAM LEW** and **RILBACH**

in **JERUSALEM, Israel**

חיים יהודה ליב אויערבאך

ראש ישיבת "שער השמים"

דומ"ץ, ומח"ס "חכם לב" ותשובות מהרי"ל ב"ח

בעיה"ק ירושלים תובב"א

ב"ה ירושלים ת"ה, י"א ג'תמוז תש"ס

לכבוד ידיד נפשי וידיד כל בני הרב הגאון
הרה"צ המפורסם יהודה ליב הכהן פישמן שליט"א
שר הדתות בממשלת ישראל.

אחדשה"ס,

נדרשתי לאשר שאלוני בדבר עדות עכו"ם שאתן את חוות דעתי
בזה והיות אחרי שזכינו בעזה"י שיר ישראל תקיפה בארץ ישראל
וערים גדולות ובתוכם מאות ואלפי עכו"ם נתונים תחת שלטוננו
ומהם רבים הנושאים ונותנים אתנו בעניני ססחר וכדומה מה לעשות
כדת בעדותם לענין עדות עכו"ם, כמו"כ לענין אותם המדינות הסוחרים
אתנו וכמובן שישנם וקורים לפעמים סכסוכים שונים מה דין עדותם
כי לפעמים אנו זקוקים לעדותם, וכמובן שאותם הסוחרים ממדינות חו"ל
אינם יודעים ומבינים למה יבדילו אותם ולפוסלם מעדות, וגם פסול
כזה ישנו משום איבה בין ישראל ואותם המדינות ואם נפסול אותם מעדות
הרי קרוב לודאי שיפסקו מלסחר אתנו וזוהי גזירה שאין הישוב יכול
לעמוד בה, ולכן נדרשתי לחוות דעתי בדין זה, וזה החלי בעזה"י

ת ש ר ב ה

איתא בב"ק דף ס"ו בני חורין ובני ברית בני חורין למעוטי
עבדים ובני ברית למעוטי עכו"ם וצריכא דאי אשמעינן עבדים משום דאין
לו יחס אבל נכרי דיש לו יחס אימא לא, ואי אשמעינן עכו"ם משום דלא
שייך במצות אבל עבד דשייך במצות אימא לא צריכא/ עד"כ חזינן בהדיא
דעכו"ם אף דיש להם יחס מ"מ הואיל ואינן בני ברית ואין לו שייכות
במצות אינן כשר לעדות, וכן פסק הרמב"ם בפ"ט מה"ל עדות הלכה ד'
דק"ו אם עבדים שהן חייבין במקצת מצות פסולים לעדות, עכו"ם לא כ"ס
ע"כ ועיי"ש הרי דעכו"ם פסול לעדות מן התורה.
והנה הב"י על הטוב מביא שיטת רבינו יקיר בסימן ל"ד ס"ק כ"ב
ורחה את דבריו וז"ל בהגהות אשר"י פ"ק דגיטין טוב שרבינו יקיר היה
אומר דעכו"ם הסוחזקים שאינם שקרנים כשרים לעדות, ולא נ"ל להכשיר
עכו"ם לעדות כיון שאינן בכלל אחיו ולא עדיף מעבד עכ"ל וכן כתב
הרמב"ם בפ"ט וכן נראה מדברי הרי"ף והרא"ש שכתבו בפ"ק דגיטין דכותי
פסול לעדות וכן פסיק בפי כל העולם ודברי רבינו יקיר תמוהים וכו'
ע"כ לשון הב"י ועיי"ש וכן הוא פסק בשו"ע הקצר בחו"מ סי' ל"ד ס"ק י"ט

דכותי פסול לעדות וכתב ע"ז הסמ"ע "אפילו המוחזקים שאינם משקרים" עכ"ל ומכל הני הרי נראה שיטתם דאין כל עצה להכשיר עדות עכו"ם.

והנה ראיתי בהנהגות על ש"ס ירושלמי דפוס ווילנא ומצאתי את שאהבה נפשי דהנה הגאון העצום בדור שלפנינו בעל "כוכב מיעקב" בהנהגותיו על מסכת שבת דף י"ח הביא רא"י מהירושלמי לשיטת רבינו יקיר הנ"ל דהנה י"ח גזירות דגזרי וביניהם על שלוקיהן, על לשונם ועל עדותם והנה הפירוש ועל שלוקיהן הוא כל דבר שבשל עכו"ם ואפילו בכלי כשר ועל לשונם שלא ירגיל אדם לדבר בלשונם לא הוא ולא בניו ועל עדותם שאין מקבלין עדות מהם מאפילו במסיו לפי תומו אלא בעדות אשה בלבד, זהו פירוש הירושלמי הנ"ל ומזה הוכיח הגאון הנ"ל דעדות עכו"ם כשר מדאורייתא כמו שלקות ולשונם אלא שאח"כ גזרו חכמים וזהו מהי"ח גזירות דאי אמרת דפסול מדאורייתא מק"ו מעבד ומסעם שאינו בן ברית כנ"ל אי"כ למה צריכים לגזור עליהו ע"כ משמע דבאמת כשרין מדאורייתא ורק חכמים גזרו עליהו, ולפי"ז נמצא דשיטת רבינו יקיר נובעת מהירושלמי זה והבן ולפי"ז נמצא דכל דרשות חז"ל דדרשו דעכו"ם פסלוהו אינן רק אסמכתא כי אליבא דאמת אינן פסולים מה"ת רק מדרבנן.

אמנם מה נעשה כי הייתכן לומר דמין הב"י לא ידע מהירושלמי הזה וכמו כן איך לא הזכירו רבותינו גדולי ארץ הירושלמי הזה אף ברמז אם נאמר דהפירוש בירושלמי הוא כמו שכתבנו,

ונ"ל דאולי פירשו אחרת בדברי הירושלמי ולא כמו שכתבנו והפירוש בירושלמי הוא דהנה אמרינן בב"ק דף קי"ג מכריז רבא ואיתימא רב הונא האי בר ישראל ידיד סהדותא בעכו"ם ואזיל ומסהיד ליה בדינא דעכו"ם על ישראל חבריה מסמתינן ליה ע"כ וכן הופסק הלכה זו בחו"ס ס' כ"ח ס"ק ג' ישראל היודע עדות לעכו"ם נגד ישראל חבירו וכו' אסור לו להעיד ואם העיד מסמתינן אותו ע"כ ולכן אולי יש לפרש גם דברי הירושלמי בדיון זה דגזרו על עדותם פירוש דישאל היודע עדות לעכו"ם נגד ישראל חבירו אסור לו להעיד וזהו הגזירה.

אמנם אליבא דאמת קשה מאד לומר פירוש זה בדברי הירושלמי דמכל הני גזירות לא משמע הכי כגון הא דגזרו על שלוקיהן פירוש הדבר מה שעכו"ם מבשלו וכן בנותיהם בנות שלהם וכן לשונם הלשון שלהם ולפי"ז צריך להיות גם פירוש ועל עדותם עדות שלהם ולא כמו שאנו רוצים להכניס הפירוש דלישראל אסור להעיד ולשון הירושלמי לא משמע הכי, ולפי"ז נמצא דשוב הוי ראיתו של הגאון בעל "כוכב מיעקב" רא"י ושיטת רבינו יקיר נובעת מדברי הירושלמי הזה.

ונראה להביא רא"י מפורשת מעור ירושלמי דאמרינן בירושלמי גיטין פרק א' הלכה ד' שטר יוצא מבית-שאן והיו עדיו גויים ופירש ע"ז בעל "פני משה" וז"ל שטר היה יוצא מבית-שאן והיו עדיו גויים הדיוטות,

ר' יוסי אומר איתפלגון ר' יוחנן וריש לקיש (איתפלגון פירוש מחלוקות יש בזה) חד אמר כשר וחד אמר פסול ר' אבהו מפרש ר' יוחנן אמר פסול ור"ל אמר כשר מ"ט דר"ל שלא להפסיד לישראל מסון ואפי' דלית מפסיד לדין מפסיד לדין ומפרש בעל פני משה וז"ל בתמיה וכי היכי שייך בדיני מסונות משום הפסיד מסון ישראל שאם אין אתה מפסיד להמלות מפסיד אתה להלות ע"כ אמר ר' יודן אלא כדי שלא תנעל דלת בפני בני-אדם שלמחר הוא מבקש ללות ואינו מוצא עכ"ל אירושלמי.

נמצא דעות עכ"מ הדיוטות יש בזה מחלוקות בירושלמי ואין אנו יכולים לומר דמאן דפסל עדות עכ"מ פסלם מדאורייתא ומאן דמכשיר מכשיר אף מדרבנן דאין דרך המחלוקות רק מהקצה אל הקצה דאל"כ למה לא הביא איזה סמך מן המקרא כדרך הגמרא בכ"ס אם נאמר דס"ל דמן התורה פסול ע"כ דבמאת כל מחלקתם הוא בעכו"ם הדיוטות ואמנם בעכו"ם המוחזק לנאמן שאינו מסקר כו"ע ס"ל דאינו פסול מדאורייתא ופליגו רק בעדות עכו"ם הדיוטות אשר מהסתם הם שקרנים בזה ס"ל לר' יוחנן דפסולים מפני שהם הדיוטות ור"ל מכשיר מתקנת השוק והואיל ועכו"ם נצטווה על הדינים על איסור גזל מסתמא הוא ג"כ נאמן ולכן הכשיר ר"ל מטעם תקנת השוק. ומזה נראה כדברי שיטת רבינו יקיר דהיכא דעכו"ם נאמן ואינו מסקר כשר לעדות, וכל הדרשות שפסלו עכו"ם אינו אלא מדרבנן ואסמכתא הוי (אמנם יש גם ליישב בדרך ארוכה דברי הגבלי והירושלמי אך אין כאן מקומם להאריך).

והנה אחרי שהבאתי לעיל דברי הב"י הסותר את שיטת רבינו יקיר, ראיתי לכאורה סתירה בדבריו דאיתא בסור חו"מ סי' ק"ד בב"י שם וז"ל וכתב בתשובה שבסוף חזה התנופה ראובן שמעון ולוי היה לכל אחד לבדו חוב על עכו"ם אחד וכל אחד מהם שלח (האינטריגאדור) (ז"א עיקול על רכושו) לבית הנכרי הזה למשכן אותו ואין אנו יודעים מי היה המוקדם בשילוח (העיקול) זולתו על פי העכו"ם הממשכן ולא היה באותו משכון כדי לפרוע לכולם וכל אחד טוען שזה הממשכן משכן תחילה בעדו והממשכון אינו תחת ידו של שום אחד מהם, כל מי שיאמר העכו"ם שהוא ראשון שממשכן תחילה בעדו זכה במשכון ההוא כי גם סופרי העכו"ם שהולכים עמו ממונים ע"ז מפי המלך ודינא דמלכותא דינא ולכן הוא נאמן בכל מה שיאמר בדבר זה אחר שאין לנו מקום לדעת אמתות הדבר בעדי ישראל עכ"ל א"כ חזינן מדבריו דאף שדחה את דברי רבינו יקיר בכל זאת בעת הדחק כשאין אפשרות אחרת לברר אמתות הדברים אנו מקבילים גם עדות העכו"ם ונאמן על הדבר, ודין זה אינו דוקא היכא שהלוח היה עכו"ם דהרי הרמ"א מסיים שם דה"ה אם הלוח היה ישראל וכן עיי"ש בסמ"ע.

ועכנינינו מצאתי עוד בשו"ת הרשב"ש בפסק תס"ב האכא שעין אחזה מסחר כמה יהודים וביניהם היה ג"כ עכו"ם שותף בהמסחר והושלשו את המשכנות ביד הגוי ואח"ז נתהווה סכסוכים ביניהם, פסק שם כי אף שהשליש הוא גוי מכ"ס הגוי נאמן לפי שהוא שלישי שהרי כתבו המחברים ז"ל ששליש נאמן בלא שבועה עכ"ל, ומכך הני חזינא דיש ממשות בעדות עכו"ם ולפעמים יש להתחשב בעדותם

כשהם נאמנים כשיטת רבינו יקיר וסייעתו.

והנה הב"ח בסי' ל"ד ס"ק ל"ב כתב וז"ל וכתב הסרדכי בפ"ק דגיטין וכו' והב"י הרבה להשיב על דברי הר"י יקיר דעכום פסול לעדות ואין ספק דסברת רבינו יקיר אינה אלא לומר דבכלל תקנת חכמים שתיקנו בשטרות העולים בערכאות של עכו"ם דכשרים כיון שלא מרעי נפשיהו הוי נמי הא היכא דידוע דהני עכו"ם מוחזקים ואינם שקרנים סומכים עליהו לאפוקי ממונא כיון דאי אפשר בעדי ישראל אבל ודאי מודה דמן התורה עכו"ם פסול לעדות ולפיכך אסור לכתחילה לעשות הלואה או מקח בפני העכו"ם שיהיו עדים בדבר אלא דאם נעשה הדבר בפני עכו"ם ולא היו שם עדי ישראל סובר הר"י יקיר דיש לסמוך עליהם אם הם מוחזקים שאינם שקרנים ומתקנת חכמים הם כשרים וכדפי' והכי מסמע פלישנא דהתוס' פ"ק דגיטין דף ס' ד"ה אע"פ וכו' ומדכתבו היכא דקים לן בסהדתייהו שהוא אמת ולא מרע נפשיהו משמע מזה דאפילו מעידין בעל פה אפני דייני ישראל כשרים וכו' מיהו לא נהגו בדיון זה כדפי' יקיר עכ"ל הב"ח. הרי נראה גם מדבריו היכא דעכו"ם מוחזקים לנאמנים יש מקום להסתמך עליהם.

וראיתי בתשב"ץ סי' ע"כ ח"א וז"ל ויש לתת טעם למה נפסלו עכו"ם בעדותם ואם מצאנו לו מקרא מן התורה למה הכשירו במקצת מקומות וראיתי בגליוני חכמי הצרפתים ז"ל דמן התורה כשרים הם שלא מצאנו בשום מקום רמז לפסול אותם כקרובים ושאר פסולים אלא משום דסתם עכו"ם מסקרי וכו' אלא הטעם הכשרן במקצת מקומות הוא לפי שבהרבה מקומות אנו הולכים בדיני ממונות אחרי ידיעת האמת וכו' הלכך כל היכא דאיכא למיסמך דקוטטא אמרו אנו דניש עפ"י דבריהם ולא שהן כשרים לעדות אלא מפני שאנו סומכים עליהם בזה הרי זה כאילו הודו בעלי הדינים בפנינו שכן הוא ואנו עדים בדבר ועל ידיעתנו אנו דנים ולא על עדותם ועבדינן עובדא עפ"י ידיעתנו שסמכו עליהם שאמת אמרו בדבר זה, וכן ראיתי בשו"ת הרשב"א ז"ל שחכמים כשהכשירו לא הכשירו אלא על סמך ידיעת האמת ולא מתורת עדות ומה הכשירו ערכאות וז"ל התשובה מסתברא לי דערכאות סתם שנינו ול"ש חד ול"ש תרי ואילו היה אחד פסול ושנים כשרים לא היתה הגמרא שותקת מכיוצא בזה ועוד שהערכאות לא מדין עדות הכשירם אלא דחזקה דלא מסקרי ומרעי נפשיהו וכל שהלכו בו חכמים בדברים אלו על סמך אמת לא חלקו בין שנים לאחד וכו' ודבר שסמכו בו על אמיתת הנהוג נראה דאפילו חד כשר עכ"ל הרשב"א כ"ז הלשון מובא בתשב"ץ הנ"ל.

והנה הגאון בעל גינת וורדים בח"מ כלל ה' סי' ס"ו כתב וז"ל שמן התורה אין צורך בעדים רק למיקם אקוטטא דמילתא וא"כ היכא דקאימנא אקוטטא דמילתא תו לא צריכנא למידי וכו' מ"מ עדות דערכאות יש מקום לומר שכשרה מן התורה משום דסתם חזקה דידהו הוי חזקה אלימתא טובא שלא יסקרו בשביל שלא יפסידו אמונתם באומנתם ויעבירו מן המשפט ובכה"ג אנו מאמינים

אפי' בעניני איסור דחטיר טובא מהך טעמא דלא מרע לאומנתה וגדולה חזקה
ששורטין וסוקלין על החזקות וכו' וכן משמע מתשו' הרשב"א דלא חילקו
חכמים וכו' ואפי' בחד סמכינן דקושטא קאמר עכ"ל.

נמצא דמכל מה שכתבנו נראה דיש מקום להכשיר עדות עכו"ם יהי'
מאיזה טעם אם העכו"ם הוא נאמן וחזקה עליו שאינו מסקר ובפרט בגד"ד
לבד משום איבה הרי תלוי בזה עיקר מסחרינו עם העולם הרי ודאי שיש מקום
להכשיר עדותם אם העכו"ם הוא נאמן ואינו מסקר.

וה' ינחינו בדרך אמת ובזכות תורת אמת נזכה לגאולה אמיתית
ונאכל סן הזבחים וסן הפסחים במהרה בימינו אמן.

והשני/א"י/ע"ד/א"ג
הק' חיים יהודא ליב אויערבאן.